

Бердянський державний педагогічний університет
Факультет дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Кафедра прикладної психології та логопедії

Пояснювальна записка
до магістерської роботи

на тему **«LEGO як засіб формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектра»**

Виконала: здобувач II рівня вищої освіти, групи м23-з СО
Спеціальності
016 Спеціальна освіта
Освітньо-професійної програми
Спеціальна освіта
Спеціалізації 016.01.Логопедія.
Спеціальна психологія
Ксенія КОСОНОГ

Науковий керівник: к. пед. н.,
доцент Ганна МИЦІК
Рецензент: к. пед. н., доцент
Олена РЕВУЦЬКА

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА	7
1.1. Розлади аутистичного спектра: сучасне уявлення про проблему, причини виникнення та симптоматика	7
1.2. Особливості мовленнєво-комунікативного розвитку дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектра	12
1.3. Умови та алгоритм з формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектра	15
РОЗДІЛ 2. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В РОБОТІ З ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА	21
2.1. Види інноваційних технологій та їх роль у розвитку дитини дошкільного віку з освітніми труднощами	21
2.2 Конструктор LEGO як засіб формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектра	22
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ	26
3.1. Етапи педагогічного експерименту формування комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектра	26
3.2 Програма формування комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектра	32
ВИСНОВКИ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47

ВСТУП

На сьогодні, проблема правильної побудови корекційно-розвиткової роботи з дітьми з освітніми труднощами є вкрай актуальною. Ситуацію ускладнює постійне збільшення їх кількості саме серед дітей дошкільного віку. Значку їх частку складають ті, що мають соціоадаптаційні труднощі, до яких (згідно з Постановою Кабінету Міністрів України України від 21 липня 2021 р. № 765 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами») відносять дітей з розладами аутистичного спектра, які можуть мати, до того ж, відповідно до підтипів виділених у МКХ-11, навчальні, функціонально-мовленнєві та інтелектуальні труднощі. Ці категорії дітей потребують нагальної систематичної допомоги з метою формування в них вміння взаємодіяти та спілкуватися з однолітками та дорослими; уявлень про навколишній світ та про себе; опанування норм поведінки; збагачення емоційної сфери. І на сам перед, формування у них комунікативних навичок (Т. Скрипник [1], Т. Сущинська [15], Н. Цибуляк, Г. Лопатіна [13; 16] А. Хаустов [5; 6], Д. Шульженко [8], Е. Carr [9], L. Koegel, R. Koegel [10], М. O'Dell, G. Dunlap [11], О. Lovaas [12], N. Vazuma, Y. Lyndina, O. Rasskazova, G. Kavylina, O. Litovchenko, I. Hrynyk [17] та ін.). Оскільки, однією з головних проблем, яка спостерігається у них, є порушення комунікативної функції мовлення.

Останні роки актуальною стала тема розгляду впровадження в систему роботи з дітьми, що мають освітні труднощі інноваційних технологій (цифрові та технології дистанційного навчання, інноваційні психокорекційні (арт-терапія, казкотерапія, психосоматична гімнастика), педагогічні технології з використанням нетрадиційних прийомів (аромотерапія, хромотерапія, бібліотерапія та інші), здоров'язберігаючі (організація харчування, режиму дня та інше), організаційні (нові форми логопедичної допомоги дітям) та змішані (традиційні логопедичні технології з використання нововведень) [14]. До останніх можна віднести, на наше переконання, і використання кольорових

цеглин LEGO. Оскільки розглядаємо його як допоміжний засіб у роботі вчителя-логопеда та дефектолога, який у поєднанні з традиційними засобами та методами корекційного впливу, сприятиме ініціюванню спілкування між дітьми з розладами аутистичного спектра, дорослими та однолітками, природної допитливості, зорового контакту, вивченню соціальних сигналів, які є важливою частиною спілкування.

Отже, актуальність означеної проблематики, її практична значущість зумовили вибір теми магістерської роботи **«LEGO як засіб формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектра»**.

Мета дослідження полягає у науковому обґрунтуванні необхідності та розробці програми формування комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектра.

Відповідно до мети дослідження визначено наступні **завдання**:

– проаналізувати психолого-педагогічну і спеціальну літературу з проблеми формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектра з використанням конструктору LEGO;

– охарактеризувати особливості формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектра та довести необхідність проведення корекційно-розвиткової роботи з ними;

– з'ясувати місце і роль конструктора LEGO в системі корекційно-розвиткової роботи з дітьми дошкільного віку з розладами аутистичного спектра;

– перевірити рівень сформованості комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектра та розробити програму щодо їх формування з використанням конструктору LEGO.

Об'єкт дослідження – комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектра.

Предмет дослідження – конструктор LEGO як засіб формування комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектра.

Теоретико-методологічну базу дослідження склали: мову як знакову систему (Ф. Березін, В. Головін, А. Грищенко, О. Леонтєв, Л. Мацько, В. Німчук, О. Шахнарович та ін.); психолінгвістичний підхід до аналізу мовленнєвого розвитку дитини і його формування у процесі нормального та порушеного онтогенезу (Н. С. Жукова, О. О. Леонтєв, Ж. Піаже, Є. Ф. Соботович, Ф. А. Сохін, В. В. Тищенко, А. Г. Тамбовцева, О. М. Шахнарович, Н. М. Юрьєва та ін.); вчення про різні види мовленнєвої діяльності, їх психофізіологічну структуру, загальнофункціональні та специфічні мовленнєві механізми (Т. В. Ахутіна, М. М. Вятютнев, Дж. Грін, М. І. Жинкін, І. О. Зимня, О. О. Леонтєв, О. Р. Лурія, Д. П. Слобін, Є. Ф. Соботович, Л. А. Чистович); про сучасне вчення про анатомо-фізіологічні основи мовленнєвої діяльності (Д. В. Гамов, Б. М. Гріншпун, М. А. Піскунов та ін.) тощо.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що розроблена програма формування комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектра з використанням LEGO при методичному її обґрунтуванні та розробці відповідно до потреб, індивідуальних та вікових особливостей дітей; забезпеченні неперервності (як на заняттях, так і батьками вдома) та залучення інших учасників освітнього процесу сприятиме формування комунікативних навичок у зазначеної категорії осіб.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети й розв'язання завдань використано комплекс методів:

– *теоретичні*: порівняльний аналіз, класифікація та узагальнення різних поглядів на проблему, що досліджується – для вивчення стану її актуальності; формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектра;

– *емпіричні*: педагогічний експеримент для аналізу стану проблеми; бесіда з батьками, анкетування та спостереження за дитиною, комунікативні спокуси та

провокацій [5], моделювання – для розробки програми формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектра;

– *математичні* – для обробки результатів педагогічного експерименту з метою забезпечення достовірності та об'єктивності результатів педагогічного експерименту.

Практичне значення отриманих результатів полягає в розробці програми формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектра з використанням LEGO; надані рекомендації щодо використання розробленої програми у професійній діяльності учасниками освітнього процесу.

Експериментальна база: Дитячий психолого-педагогічний клуб розвитку Аутизон+, м. Київ.

Структура роботи: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Загальний обсяг наукової роботи становить 48 сторінок. Робота містить 4 рисунка, 5 таблиць.

ВИСНОВКИ

У науковій роботі здійснено теоретичне та експериментальне дослідження проблеми формування комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектра з використанням конструктора LEGO. Реалізовані мета і завдання надають змогу зробити загальні висновки.

1. Здійснений теоретичний аналіз психолого-педагогічної і спеціальної літератури засвідчив про значний інтерес науковців і практиків до вивчення етіологічної природи розладів аутистичного спектра у дітей дошкільного віку та необхідності своєчасної корекції.

2. Охарактеризовано особливості формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектра. Доведена необхідність проведення спеціальної корекційно-розвиткової роботи з ними.

Зазначено, що формування комунікативних навичок – один із найважливіших напрямів корекційної роботи з дітьми, які мають розлади аутистичного спектру. Навчання вмінням висловлювати прохання, коментувати навколишні події, ставити питання з метою отримання інформації, висловлювати емоції та повідомляти про них, а також формування навичок реакції у відповідь, соціальної поведінки та діалогу є необхідною умовою для соціалізації цих дітей. Сформованість комунікативних навичок сприяє розширенню можливостей спілкування, соціальної адаптації. В результаті такі діти можуть інтегруватися в різні заклади дошкільної та загальної середньої, спеціальної освіти.

3. З'ясовано місце і роль LEGO в системі корекційно-розвиткової роботи з дітьми дошкільного віку з розладами аутистичного спектра. Визначені позитивні аспекти такого його використання.

4. Перевірено рівень сформованості комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектра. Констатовано, що У більшості дітей спостерігалось неперенесення прямого зорового контакту «очі в очі», відсутність його фіксації на обличчя співрозмовника, відсутня посмішка і відповідні емоційні реакції; інколи спостерігалось ігнорування присутності

інших дітей та дорослих, ехолалії, обмежене використання жестів та їх незграбність; труднощі у веденні діалогу при достатньому розвитку монологічного мовлення, відсутність слів «так» і «ні», спостерігається порушення семантичної сторони мовлення, обмеженість можливості розуміння мовлення, відсутність реакції на звернене мовлення, в тому числі і на власне ім'я, труднощі у виконанні інструкцій. Тож, за результатами первинної діагностики підтверджена необхідність проведення з даною категорією дітей роботи з формування комунікативних навичок.

Розроблено та обґрунтовано програму формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектра з використанням LEGO. Надано рекомендації щодо реалізації її змісту на практиці. Програма, описана у науковій роботі, є основою, початковим каркасом, вона може бути поглиблена, доопрацьована та розширена залежно від індивідуальних особливостей та потреб дитини. Запропоновані методи та прийоми корекційної роботи можна доповнювати та поєднувати з іншими різноманітними методами та способами розвитку комунікації.

Тож, мета досягнута, а завдання наукової роботи – виконані.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Комплексої програми розвитку дітей дошкільного віку з аутизмом «Розквіт» / заг ред. Т. Скрипник. Київ. 2013. 200 с.
2. Мазанова Е. Речевые игры с лего. Москва: Издательство Ольги Кузнецовой. 2019. 88 с.
3. Методичних рекомендацій для інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій (типології) освітніх труднощів у осіб з ООП та рівнів підтримки в освітньому процесі/ укл. Прохоренко Л. І., Ярмола Н. А., Набоченко О. О., Данілавичюте Е. А. та ін. Інституту спеціальної педагогіки і психології ім. М. Ярмаченка НАПН України. Київ: КВАНТ РАЦІО. 2021. 200 с.
4. Основи дефектології : навчальний посібник для студентів педагогічних інститутів / В. М. Синьов, Г. М. Коберник. Київ : Вища школа, 1994. 143 с.
5. Хаустов А. В. Оценка коммуникативных навыков у детей с расстройствами аутистического спектра. *Психическое здоровье в жизненном цикле человека. Охрана психического здоровья: детство и отрочество.* 2005. С. 90–92
6. Хаустов А. В. Формирование навыков речевой коммуникации у детей с расстройствами аутистического спектра. Москва: ЦПМССДиП. 87 с.
7. Шість цеглинок в освітньому просторі школи. Методичний посібник /упор. О. Рома. The LEGO Foundation, 2018. 32 с.
8. Шульженко Д. І. Програми розвитку дітей дошкільного віку зі спектром аутистичних порушень. Київ. 2013. 251 с.
9. Carr E. G. Behavioral approaches to language and communication. In E. Schopler & G.B. Mesibov (Eds.), *Communication problems in autism* (pp. 37– 57). New York: Plenum. 1985.
10. Koegel L. K., Koegel R. L. Motivating communication in children with autism. In E. Schopler, G.B. Mesibov (Eds.), *Learning and cognition in autism* (pp. 73–87). New York: Plenum press.1995.

11. Koegel R. L., O'Dell M. C., Dunlap G. Producing speech use in nonverbal autistic children by reinforcing attempts. *Journal of autism and developmental disorders*. 1988. Vol. 18. pp. 525–538.
12. Lovaas O. I. A program for the establishment of speech in psychotic children. In J.K. Wing (Ed.), *Early childhood autism* (pp. 115–144). Oxford: Pergamon press. 1966.
13. Лопатіна Г. О. Особливості використання системи графічних символів у роботі з дітьми з аутизмом. *Комунікація для всіх: матеріали ІХ Східно- та Центральноєвропейської альтернативної та допоміжної комунікації*; за ред. В. М. Синьова, М. К. Шеремет. Київ: ДІА, 2013. С. 65–69.
14. Ревуцька О. В. Інноваційні технології в спеціальній освіті. Бердянськ, 2018. 216 с
15. Сущинська Т. С. Типи образу «Я» дитини старшого дошкільного віку. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка*. Київ: ДП «Інформатично-аналітичне агенство», 2013. Том. Х. Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія. Вип. 25. С. 459–466 с.
16. Цибуляк Н. Ю, Лопатіна Г. О. Уявлення науковців про розуміння дитини. Проблеми сучасної психології. *Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*. 2019. Випуск 43. С. 224–245.
17. Bazyma, N., Lyndina, Y., Rasskazova, O., Kavylina, G., Litovchenko, O., & Hrynyk, I. (2022). Research of the Problem of Autism and Autistic Disorders: Theoretical Aspect. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 14(2), 301–317.